

ZESTAW ĆWICZEŃ NARZĄDÓW MOWY PRZYGOTOWUJĄCYCH DO WYWOŁANIA GŁOSKI [R]

Zanim przystąpicie Państwo do ćwiczeń z dzieckiem, bardzo proszę o zapoznanie się z poniższymi informacjami:

1. Ćwiczenia przygotowujące do głoski r wymagają długich czasowo oraz dokładnych, wielokrotnych powtórzeń. Szeroka gama ćwiczeń przygotowujących do wywołania [r] jest bazą wyjściową do uzyskania jej prawidłowej wymowy.
2. W ćwiczeniach języka, zaczynając od punktu 11 nie przechodzimy do kolejnego, jeśli prawidłowo i płynnie nie zrealizujemy poprzedniego.
3. Ćwiczenia: 26, 27, 28, 29 oraz pierwsze z ćwiczeń warg zaczynamy od szeptu, który sprzyja szybszemu pojawieniu się głoski [r]. Dopiero potem przechodzimy do głośnego wypowiedzenia.
4. Wybrzmiewanie [r], choć z jednym drgnięciem przodu języka w czasie ćwiczeń przygotowujących pozwala na przejście do logotomów tra, tro, tru, tre, try, następnie - do tworzonych z nich wyrazów typu: trawa, trasa, tratwa, itd., a dalej w kolejności wg metodyki logopedycznej.
5. W sytuacjach, gdy mimo skrupulatnych ćwiczeń przygotowujących głoska nie jest wybrzmiewana, zaleca się szybkie poziome potrącanie palcem wędzidełka podjęzyczkowego podczas wymawiania [ż] (Antos, Demel, Styczek 1971, 144) lub czubka języka od wewnętrznej strony w czasie wymawiania [d],
6. W sprzedaży są również korektory do rotacyzmu, które zastępują poziome ruchy palca osoby ćwiczącej. Trzymanie aparatu z wprawioną w ruch szpatułką jest wygodniejsze niż szybkie poruszanie palcem pod językiem. Stosowany bywa też sposób lekkiego podbijania brody w czasie wymawiania głoski [i] (Styczek 1981, 479).
7. Ćwiczenia korygujące zaburzoną głoskę rozpoczynamy po 5 roku życia w sytuacjach zastępowania jej innymi głoskami lub opuszczania. Jeśli

występują realizacje: wargowe, międzyzębowe, policzkowe, języczkowe, podniebienne, gardłowe, itd. (Sołtys-Chmielowicz 2001, 42 -45) korekcję rozpoczynamy od momentu pojawienia się niekształconej głoski (Styczek 1981, 478). Należy wtedy pamiętać o pominięciu niektórych ćwiczeń przygotowujących, mogących spotęgować wadę, np. przy wystąpieniu [r] wargowego nie prowadzimy ćwiczeń warg, przy [r] międzyzębowym nie utrwalamy zaburzenia poprzez ćwiczenia języka uruchamianego między drgającymi wargami.

Ćwiczenia języka

1. Nagryzanie brzegów języka zębami, czyli masowanie i rozciąganie języka.
2. Wysunięcie przedniej części języka między zęby i delikatne żucie go, tzn. masaż języka.
3. Przeciskanie języka przez maksymalnie zbliżone do siebie zęby, tj. masowanie języka.
4. Wysuwanie szerokiego języka z ust - zabawa „Pokaż łopatę”.
5. Odklejanie językiem chrupiek kukurydzianych lub opłatka z podniebienia.
6. Klaskanie czubkiem języka o podniebienie twarde, od najwolniejszych uderzeń po najszybsze - zabawa „Jedzie konik”.
7. Wielokrotne odrywanie języka przyklejonego całą powierzchnią - do podniebienia - zabawa w mlaskanie.
8. Zlizywanie z przedniej części podniebienia twardego przyklejonego kawałka czekolady, kropli miodu, odrobiny dżemu lub opłatka.
9. Naśladowanie lub ssanie prawdziwego cukierka czubkiem języka.
10. Przytrzymanie paska papieru wargami, a następnie zdmuchiwanie go z ust.
11. Szybkie wypowiedanie głoski [l].

12. Szybkie i kilkukrotne wybrzmiewanie *ly* z językiem uderzającym o górną wargę.

13. Energiczne, wielokrotne wybrzmiewanie:

- *te, te, te,*
- *ty, ty, ty,*
- *de, de, de,*
- *dy, dy, dy.*

14. Naśladowanie różnych odgłosów:

- *rybki -plum, plum,*
- *indyka -gul, gul,*
- *bociana -kle, kle,*
- *chodaków -klap, klap,*
- *mycia -chlapu, chlapu,*
- *jazdy konnej -patataj.*

15. Śpiewanie różnych melodii na sylabach:

- *la, la, la,*
- *lo, lo, lo,*
- *le, le, le,*
- *lu, lu, lu,*
- *ly, ly, ly.*¹

16. Coraz szybsze wypowiedanie zbitki sylabowej *la lo lu le*.

17. Szybkie kilkukrotne powtarzanie:

- *nalapatada,*
- *nolopotodo,*
- *nelepetede,*
- *nuluputudu,*
- *nylypytydy.*

18. Coraz szybsze i wielokrotne wypowiedanie zbitki *bd*.

19. Powtarzanie ze stopniowym przyspieszaniem:

- *bda, bdo, bde, bdu, bdy,*
- *pta, pto, pte, ptu, pty,*

- bda - pta,
- bdo - pto,
- bde - pte,
- bdu - ptu,
- bdy - pty.

20. Przyspieszone wielokrotne wybrzmiewanie:

- tedamwa,
- tat tedat,
- ente dente,
- lelum polelum,
- ble, bla,
- tla, tlo, tlu.

21. Podczas szerokiego otwierania jamy ustnej, unoszenie czubka języka do podniebienia a następnie szybkie i wielokrotne wymawianie przytępionych głosek: [t] [d] oraz zbitek spółgłoskowych td, tdn, a także zbitek sylabowych:

- teda - teda,
- tede - tede,
- tedo - tedo,
- tedu - tedu,
- tedy - tedy.

22. Recytacja rymowanki z [t] dźwiękowym

Kto tutaj tak tupie?

To tato tutaj tak tupie.

Ach, tato tutaj tak tupie!

23. Unoszenie czubka języka do wałka dźwiękowego, wymawianie przedłużonego [d]

z równoczesnymi energicznymi, poziomymi ruchami palcem po wewnętrznej powierzchni języka lub po wędzidełku podjęzyczkowym.

24. Uniesienie języka do wałka dźwiękowego, a następnie mocne dmuchnięcie na czubek języka, aż do pojawienia się tr.

25. Ułożenie wąskiego paska papieru na języku lub pod nim, a następnie wypowiedzenie głoski [t]. Papier powinien się unosić, a zamiast [t] powinno pojawić się trrr.

26. Mocne akcentowanie [t] podczas wybrzmiewania zbitek tll, tll, tll, trl najpierw szeptem, a potem głośno.

27. Powtarzanie szeptem, a następnie głośno:

- la, la, la, trla,
- lo, lo, lo, trlo,
- lu, lu, lu, trlu,
- le, le, le, trle,
- ly, ly, ly, trly,
- li, li, li, trli.

28. Szeptem i głośno wypowiedzenie trla, trlo, trle, trlu, trly.

29. Próby naśladowania odgłosów, zaczynając od szeptu:

- śpiewu ptaków - tri li li,
- gry na trąbce - tra ta ta, tru tu tu, tre te te,
- zepsutego zamka karabinu - tr tr tr, dr dr dr,
- warczenia psa - wrr, wrr, wrr,
- ruszającego traktora - tur tur tur, tyr tyr tyr, pyr pyr pyr,
- odlotu ptaków - fru, fru, fru,
- ćwierkania wróbli - ćwir, ćwir,
- zatrzymywania konia - pr, pr,
- odgłosu świnki - chrum, chrum,
- chrapania - chr, chr, chr,
- dzwoniącego tramwaju - dryń, dryń,
- chrupania - chrup, chrup,
- szorowania - szuru, szuru,
- zapalania światła - pstryk,
- łamania gałęzi - trach.

30. Częste żucie gumy do momentu utraty przez nią smaku.

Ćwiczenia warg

31. Naśladowanie odgłosów z otoczenia:

- samopoczucia w czasie zimna -brr, brr,
- ruszającego motocykla -brum, brum,
- parskania konia -prrr, prrr.

Energiczne pionowe poruszanie warg bokiem palca.

32. Parskanie wargami z językiem wysuniętym między nimi.

33. Pionowe ruchy palcami po wargach, naśladowujące grę na gitarze lub harfie.

Głoska [r] jest drżąca, przedniojęzykowo- dźwięczna, półotwarta, twarda, ustna.